

Cezary Matyjasek

Dostosowanie bankowości polskiej do wymogów funkcjonowania w Unii Europejskiej

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 21, 56-74

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cezary Matyjasek
Deutsch Bank o/Ostrowiec Św.

DOSTOSOWANIE BANKOWOŚCI POLSKIEJ DO WYMOGÓW FUNKCJONOWANIA W UNII EUROPEJSKIEJ

1. Europejski Bank Centralny (EBC) i Europejski System Banków centralnych(ESBC)

Europejski System Banków Centralnych (ESBC) rozpoczął swoją działalność z chwilą rozpoczęcia trzeciego etapu tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), tj. 1 stycznia 1999 r. Został on utworzony - na podstawie *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską* - jako organ sprawujący zadania z zakresu bankowości centralnej, którego głównym celem jest utrzymywanie stabilności cen.

ESBC składa się z Europejskiego Banku Centralnego (EBC), który rozpoczął swoją działalność 1 czerwca 1998 r. oraz narodowych banków centralnych (NBC) wszystkich państw członkowskich UE. EBC, mający siedzibę w Niemczech, we Frankfurcie nad Menem, sprawuje wobec NBC funkcję centrali. Poszczególne NBC mają wiele cech wspólnych, jak np. niezależność, cele działalności i zadania (w szczególności spowodowane przystąpieniem do ESBC); z drugiej strony posiadają jednak odrębne cechy: genezę powstania, podstawy prawne funkcjonowania, strukturę organizacyjną, liczbę zatrudnionych pracowników itp.

Europejski Bank Centralny (EBC) rozpoczął swoją działalność od 01.06.1998 roku.

1 czerwca 1998 r. zastąpił on Europejski Instytut Walutowy (EIW), który został powołany w celu wzmocnienia współpracy między bankami centralnymi oraz przygotowania do wprowadzenia wspólnej waluty euro.

W styczniu 1999r powołano Europejski System Banków Centralnych (ESBC).Został on utworzony - na podstawie Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską - jako organ sprawujący zadania z zakresu bankowości centralnej, którego głównym celem jest utrzymywanie stabilności cen. ESBC składa się z Europejskiego Banku Centralnego (EBC) oraz narodowych banków centralnych (NBC) wszystkich państw członkowskich UE.

EBC, mający siedzibę w Niemczech, we Frankfurcie nad Menem, sprawuje wobec NBC funkcję centrali.

1.1 Cele i zadania ESBC

Głównym celem statutowym ESBC jest:

- > utrzymywanie stabilności cen,
- > wspieranie swymi działaniami ogólnej polityki gospodarczej Wspólnoty, skierowanej na wzrost gospodarczy, zwalczanie bezrobocia, rozwój regionalny, restrukturyzację oraz unowocześnianie gospodarki.

Do podstawowych zadań realizowanych przez ESBC należy:

- > określenie i realizacja polityki pieniężnej w ramach strefy euro;
- > dokonywanie operacji walutowych zgodnie z zasadami wspólnej polityki pieniężnej;
- > przechowywanie i zarządzanie oficjalnymi rezerwami dewizowymi państw należących do strefy euro;
- > prowadzenie polityki emisyjnej w odniesieniu do euro;
- > zapewnienie niezawodnego i szybkiego systemu rozliczeń pieniężnych oraz płatności.

Do zadań wszystkich NBC wchodzących w skład ESBC należy:

- > zbieranie danych statystycznych dotyczących sytuacji makroekonomicznej w danym kraju i przekazywanie ich do EBC
- > opiniowanie projektów aktów prawnych EBC
- > realizacja zaleceń EBC dotyczących polityki pieniężnej poprzez prowadzenie operacji otwartego rynku oraz emisję banknotów na zamówienie EBC

Dla właściwej realizacji zadania tj. sprawowania polityki pieniężnej przez EBC, konieczne było zapewnienie ESBC szerokiego zakresu niezależności:

- **niezależność instytucjonalna** – przejawia się przede wszystkim w zakazie przyjmowania wytycznych, instrukcji, czy sugestii od osób trzecich przy wykonywaniu nałożonych zadań przepisami TWE i Statutu;
- **niezależność personalna** – określony tryb powoływania i odwoływania członków kierownictwa banku oraz zapewnienia im

odpowiednio długiej kadencji (8 lat w przypadku kierownictwa EBC, minimum 5 lat w przypadku prezesów NBC);

- **niezależność finansowa** – polega na określeniu zasad tworzenia i podziału funduszy banku i wykluczającej możliwość wywierania „nacisku” na decyzje banku w kwestiach finansowych;
- **niezależność funkcjonalna** – uprawnienie i zdolność banku centralnego do kształtowania polityki pieniężnej oraz samodzielnego podejmowania decyzji w wypełnianiu funkcji statutowych.

1.2 Podstawowe zadania EBC

Pokrywają się one zasadniczo z zadaniami przewidzianymi dla ESBC.

EBC jest odpowiedzialny za ustalanie polityki pieniężnej państw strefy euro, przeprowadzanie transakcji dewizowych, utrzymywanie rezerw walutowych i zarządzanie nimi, ułatwianie niezakłóconego funkcjonowania systemów płatniczych oraz **dysonuje wyłącznym prawem do wydawania pozwolenia na emisję banknotów euro**.

Ponadto EBC ma prawo do działalności prawotwórczej, opiniodawczej i doradczej w kwestiach należących do kompetencji ESBC, a także do uzyskiwania danych statystycznych niezbędnych dla jego pracy.

Kapitał EBC wynosi 5,564 mld EUR i pochodzi z wpłat narodowych banków centralnych ESBC. Udziały w części kapitału EBC poszczególnych państw zostały określone na podstawie tzw. **klucza subskrypcji** i są aktualizowane co 5 lat.

Do utworzenia **klucza subskrypcji** wzięto pod uwagę udział danego państwa w ogólnej liczbie ludności UE oraz jego udział w łącznym PKB UE

Banki centralne państw członkowskich objętych **derogacją** nie wpłacają całości kwoty, która przypada im do zapłaty, a jedynie 7% przypisanej im części, jako wkład w koszty operacyjne EBC. Pozostałe 93% wpłacają w momencie przystąpienia do strefy euro.

„**Państwami z derogacją**” nazywa się państwa członkowskie UE, będące równocześnie członkami UGW, które nie przyjęły jeszcze wspólnej waluty euro, ale są zobowiązane dokonywać wszelkich działań zmierzających w tym kierunku.

Obecnie państwami z derogacją są, oprócz Szwecji, wszystkie państwa przyjęte do UE 1 maja 2004 r., w tym Polska. Natomiast Wielka

Brytania i Dania są krajami z klauzulą *opt-out*, co zgodnie z przepisami TWE oznacza, że samodzielnie zdecydują czy przystąpią do strefy euro.

2. Udział NBP w negocjacjach o członkostwo w UE

Traktat o Unii Europejskiej, wyznaczył przed państwami kandydującymi kryteria dotyczące kolejnego stadium integracji, tj. przystąpienia do UGW. Kryteria są takie same jak dla państw członkowskich i dotyczą:

- > stabilności cen,
- > długoterminowych stóp procentowych, kursu walutowego, deficytu budżetowego, długu publicznego
- > niezależności banku centralnego.

Aby właściwie wypełnić te kryteria Narodowy Bank Polski (NBP) brał aktywny udział w pracach zmierzających do uzyskania przez Polskę członkostwa w UE. Wspólnie z innymi ministerstwami współuczestniczył on w procesie negocjacji o członkostwo w UE w zakresie zagadnień odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do bankowości.

Oprócz działań na zewnątrz NBP podejmuje również przedsięwzięcia wewnątrz NBP i systemu bankowego.

Ponadto jednym z podstawowych zadań NBP w procesie integracyjnym jest obowiązek zapewnienia stabilności i integralności całego systemu finansowego w Polsce oraz dostosowania go do wymogów obowiązujących w Europejskim Systemie Banków Centralnych (ESBC). Zadanie to jest realizowane poprzez:

- > kształtowanie niezależnej polityki pieniężnej,
- > dostosowanie przepisów prawnych dotyczących bankowości do obowiązującego w UE
- > dostosowanie statystyki oraz systemu płatniczego do standardów ESBC.
- > dostosowaniu nadzoru bankowego do regulacji wspólnotowych i standardów międzynarodowych.

2.1 Działalność NBP na zewnątrz

Jedną z płaszczyzn działań NBP w procesie integracji było uczestnictwo w przeglądzie prawa (*screening*), który dotyczył bezpośrednio lub pośrednio banku centralnego, i były to min:

Unia Gospodarcza i Walutowa.

Swobodny przepływ kapitału (tworzenie banków i oddziałów za granicą, transfery transgraniczne).

Swoboda świadczenia usług (podejmowanie i prowadzenie działalności bankowej)

Statystyka (gotowość przyjęcia prawa europejskiego)

Finanse i budżet.

Swoboda przepływu osób. (dostęp do rynku pracy)

2.2 Działania wewnątrz NBP

Stabilność monetarna (stabilizacja cenowa i stóp procentowych)

Stabilność systemu finansowego (funkcjonowanie systemów płatności, regulacji ostrożnościowych)

Poprawa obsługi klienta.

Działalność edukacyjna (kampania informacyjna na temat UE).

Usprawnienie w zarządzaniu bankiem (poprawa funkcjonowania NBP).

3. *Dostosowanie zasad i instrumentów polityki pieniężnej NBP do wymogów ESBC*

Zgodnie z art. Konstytucji RP NBP odpowiada „za wartość polskiego pieniądza”. Ustawa o Narodowym Banku Polskim w art. 3 określa, że „podstawowym celem działalności NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej Rządu o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP”.

Banki centralne przez stabilność cen rozumieją stopę inflacji na tyle niską, aby nie wywierała ona negatywnego wpływu na inwestycje, oszczędności i inne ważne decyzje związane z obrotem gospodarczym kraju.

Coraz więcej banków centralnych prowadzi politykę pieniężną w ramach tzw. strategii bezpośredniego celu inflacyjnego (BCI).

Powołano Radę Polityki Pieniężnej(RPP), która wyznacza założenia polityki pieniężnej i dobiera instrumenty do kształtowania polityki pieniężnej.

RPP przyjęła tzw. **ciągły cel** inflacyjny na poziomie 2,5% z symetrycznym przedziałem dopuszczalnych wahań o szerokości ± 1 punkt procentowy.*(cel ciągły oznacza, że odnosi się on do inflacji mierzonej miesiąc do analogicznego miesiąca poprzedniego roku, a nie, wyłącznie w grudniu do grudnia poprzedniego)*

Polityka pieniężna jest jednoznacznie ukierunkowana na utrzymanie inflacji jak najbliższej celu 2,5%, a nie jedynie wewnątrz dopuszczalnego przedziału zmienności.

Obecna RPP potwierdziła podstawowe elementy Strategii polityki pieniężnej tj:

- > poziom celu inflacyjnego oraz szerokość pasma wahań
- > stosowanie systemu płynnego kursu walutowego do momentu przystąpienia Polski do ERM II.

Wstępując do Unii Europejskiej, Polska zobowiązała się, że przystąpi do strefy euro.

W przyszłości złoty zostanie zastąpiony wspólną walutą europejską, a politykę pieniężną będzie kształtował Europejski Bank Centralny.

Jednym z warunków przystąpienia do strefy euro jest spełnienie kryterium stabilności kursu walutowego. Dlatego w okresie poprzedzającym przyjęcie euro kurs złotego do euro zostanie, na co najmniej dwa lata, usztywniony w ramach systemu kursowego ERM II (ang. Exchange Rate Mechanism II). Oznacza to, że Narodowy Bank Polski w tym okresie będzie utrzymywał rynkowy kurs złotego wobec euro w przedziale dopuszczalnych wahań w stosunku do ustalonego kursu centralnego.

3.1 Instrumenty polityki pieniężnej

Podstawowym sposobem realizacji założonego celu inflacyjnego jest kształtowanie wysokości krótkoterminowych stóp procentowych. Stopy rynku pieniężnego wpływają na oprocentowanie kredytów i depozytów w bankach komercyjnych, więc wpływają na popyt w gospodarce i stopę inflacji.

Instrumenty te obejmują operację otwartego rynku, rezerwę obowiązkową, operację kredytowo-depozytowe.

3.1.1. Operacje otwartego rynku

Operacje otwartego rynku są podstawowym instrumentem umożliwiającym utrzymywanie krótkoterminowych stóp procentowych na poziomie spójnym z realizacją ustalonego przez RPP celu inflacyjnego. NBP będzie stosował następujący zestaw instrumentów w ramach operacji otwartego rynku:

- a. **Operacje podstawowe:** polegające na emisji 7 dniowych bonów pieniężnych NBP, ich minimalna rentowność jest równa stopie referencyjnej ustalonej przez RPP-ostatnia stawka 5,5%
- b. **Operacje dostrajające:** mogą być podjęte w przypadku nieoczekiwanej krótkoterminowej zmiany płynności sektora bankowego, które mogą prowadzić do niepożądanych, z punktu widzenia polityki pieniężnej, wahań krótkoterminowych stóp procentowych.
Obejmują one operacje **absorbujące**(warunkowa i bezwarunkowa sprzedaż bonów skarbowych, emisja bonów pieniężnych)
Operacje **zasilające**(warunkowy i bezwarunkowy zakup bonów skarbowych, bezwarunkowy zakup obligacji)
- c. **Operacje strukturalne:** mają na celu długoterminową zmianę stanu płynności w sektorze bankowym. Gdyby wystąpiła taka konieczność, bank centralny może przeprowadzać operacje strukturalne na drodze wykupu własnych obligacji (znajdujących się w portfelach banków komercyjnych), zakupu papierów wartościowych na rynku, bądź poprzez emisję własnych długoterminowych papierów dłużnych.

3.1.2. Rezerwa obowiązkowa

Bank centralny nakłada na banki obowiązek utrzymywania rezerwy obowiązkowej. Rezerwa ma na celu łagodzenie wpływu bieżących zmian płynności sektora bankowego na stopy procentowe na rynku międzybankowym. Służy również ograniczaniu nadpłynności banków. Rezerwą obowiązkową jest wyrażona w złotych część środków

pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych i uzyskanych ze sprzedaży papierów wartościowych oraz innych środków przyjętych przez banki, podlegających zwrotowi, z wyjątkiem środków przyjętych od innego banku krajowego, a także pozyskanych z zagranicy na co najmniej 2 lata. Rezerwa obowiązkowa utrzymywana jest na rachunkach w NBP.

Wysokość stopy rezerwy obowiązkowej ustala Rada Polityki Pieniężnej i od 31 października 2003 r. stopa rezerwy obowiązkowej wynosi 3,5% dla wszystkich rodzajów depozytów. Środki rezerwy obowiązkowej od 1 maja 2004 r. są oprocentowane.

Aby dostosować system rezerwy obowiązkowej do standardów EBC wymagana jest:

- > redukcja stopy rezerwy do 2%(obowiązują dwie stawki) **2%** dla depozytów o terminie zapadalności do 2 lat, papiery dłużne z terminem do 2 lat, papiery rynku pieniężnego **0%** dla depozytów o zapadalności ponad 2 lata, papiery dłużne z terminem ponad 2 lata, transakcje repo)
- > zmiana okresu utrzymywania rezerwy (okres rezerwowy trwa 1 m-c, rozpoczyna się 24 dnia bieżącego miesiąca a kończy 23 dnia następnego miesiąca)
- > zmian sposobu naliczania rezerwy (podstawa wyliczenia rezerwy jest stan środków z ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego okres rezerwowy).

3.1.3. Operacje kredytowo-depozytowe

W przypadku prowadzenia przez NBP podstawowych operacji otwartego rynku z 7-dniowym terminem zapadalności może dochodzić do znacznych wahań najkrótszych, zwłaszcza jednodniowych, stóp rynku międzybankowego. Łagodzeniu tych wahań służą operacje kredytowo-depozytowe, prowadzone **z bankami komercyjnymi z ich inicjatywy**: kredyt lombardowy oraz lokaty terminowe banków w NBP (depozyt na koniec dnia). Operacje kredytowo-depozytowe NBP wpływają na wysokość stóp procentowych na rynku pieniężnym, których górną granicę stanowi oprocentowanie kredytu lombardowego, a dolną - oprocentowanie depozytu w NBP.

Kredyt lombardowy, umożliwia bankom pokrycie krótkookresowych niedoborów płynności poprzez zaciąganie kredytu na bazie overnight (spłata w następnym dniu operacyjnym po dniu jego udzielenia). Jest zabezpieczany skarbowymi papierami wartościowymi, a jego oprocentowanie określa krańcowy koszt pozyskania pieniądza w banku centralnym -obecnie 7%.

Depozyt na koniec dnia, NBP oferuje też bankom możliwość składania krótkookresowego (jednodniowego) depozytu w banku centralnym. Lokaty przyjmowane są do końca dnia operacyjnego, a zwrot kwoty depozytu wraz z należnymi odsetkami następuje w kolejnym dniu operacyjnym. Lokaty są oprocentowane według stopy zmiennej ustalonej przez Radę Polityki Pieniężnej (stopy depozytowej)- obecnie 4%

Kredyt techniczny, będący formą pożyczki z banku centralnego spłacaną w ciągu tego samego dnia operacyjnego. Jest on zabezpieczany skarbowymi papierami wartościowymi.

W 2005 r. wprowadzona zostanie stawka referencyjna POLONIA (Polish Overnight Index Average). POLONIA będzie średnią stawką O/N ważoną wielkością transakcji na rynku depozytów międzybankowych. Jej celem jest odzwierciedlenie rzeczywistego oprocentowania krótkoterminowych lokat międzybankowych. Sposób jej kalkulacji zbliżony będzie do rozwiązań funkcjonujących w Eurosystemie w odniesieniu do stawki EONIA (Euro Overnight Indem Average).

Należy podkreślić, iż dostosowanie instrumentów polityki pieniężnej NBP do rozwiązań EBC zależy od istniejących różnic na rynku polskim i UE.

Znajduje to odzwierciedlenie w kierunku przeprowadzanych operacji rynku otwartego oraz rezerwy obowiązkowej:

- > w Eurosystemie panuje strukturalny niedobór płynności, efektem czego przewaga operacji zasilających system bankowy, co prowadzi do silnego uzależnienia banków komercyjnych od refinansowania w banku centralnym, stopa rezerwy obowiązkowej jest niższa
- > NBP działa w warunkach nadpłynności na rynku pieniężnym, więc chcąc zachować wpływ na rynkowe stopy procentowe, przeprowadza

operacje absorbujące płynność, stopa rezerwy obowiązkowej jest wyższa.

4. Dostosowanie prawa bankowego do wymogów UE

Dostosowanie przepisów prawnych z zakresu bankowości do regulacji WE doprowadziło do zmian w innych aktach prawnych, m. in:

- > ustawa Prawo Bankowe
- > ustawa o NBP
- > ustawa o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym
- > ustawa o listach zastawnych i bankach hipotecznych
- > ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających
- > ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu
- > ustawa o kredycie konsumenckim
- > ustawa Prawo dewizowe.

4.1 Zasady prowadzenia działalności przez banki krajowe w UE i instytucje kredytowe w Polsce

Od 1 maja 2004 r. Polska jest członkiem Unii Europejskiej, i od tej daty obowiązują w Polsce unijne zasady funkcjonowania sektora bankowego, które opierają się one na dwóch zasadach wynikających z Traktatu Europejskiego:

- > swobody przepływu kapitału
- > swobody świadczenia usług

Sektor bankowy wykształcił w UE **dwie zasady**:

- 1.) zasady jednolitej licencji bankowej
- 2.) zasady nadzoru kraju macierzystego

Zasada jednolitej licencji bankowej polega na tym, że instytucja kredytowa, która otrzymała zezwolenie na prowadzenie działalności bankowej w jednym z państw członkowskich nie musi uzyskiwać dodatkowych zezwoleń na prowadzenie takiej działalności w innych

państwach członkowskich. Zezwolenie uzyskane w jednym państwie członkowskim ma więc moc obowiązującą w innych państwach członkowskich.

Zamiast zezwolenia obowiązuje procedura notyfikacji (zawiadomienia).

W ramach jednolitej licencji bankowej instytucje kredytowe mogą na terytorium państw członkowskich prowadzić działalność bankową w dwóch formach:

- > poprzez oddział
- > w ramach działalności transgranicznej

Działalność może być prowadzona tylko w zakresie wynikającym z zezwolenia otrzymanego przez instytucję kredytową w państwie macierzystym.

4.1.1 Zasady prowadzenia działalności przez Banki Krajowe na terytorium UE

- Bank krajowy, który zamierza utworzyć oddział na terytorium państwa goszczącego, zawiadamia o tym na piśmie Komisję Nadzoru Bankowego. W terminie trzech miesięcy od dnia otrzymania zawiadomienia Komisja Nadzoru Bankowego przesyła zawiadomienie właściwym władzom nadzorczym państwa goszczącego wraz z informacjami o kwocie funduszy własnych i wysokości współczynnika wypłacalności banku, który zamierza utworzyć oddział. O przesłaniu zawiadomienia właściwym władzom nadzorczym Komisja Nadzoru Bankowego powiadamia zainteresowany bank.
- Bank krajowy, który zamierza prowadzić działalność transgraniczną, zawiadamia o tym Komisję Nadzoru Bankowego. Zawiadomienie powinno każdorazowo wskazywać czynności, wynikające z udzielonego bankowi zezwolenia, które bank zamierza wykonywać. Komisja Nadzoru Bankowego przesyła zawiadomienie właściwym władzom nadzorczym państwa goszczącego w terminie miesiąca od dnia jego otrzymania i powiadamia o tym zainteresowany bank.

4.1.2. Zasady prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe w RP

Instytucja kredytowa może wykonywać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej czynności bankowe określone w art. 5 Prawa bankowego oraz inną działalność określoną w art. 6 z **wyłączeniem nabywania i zbywania nieruchomości** – w zakresie wynikającym z zezwolenia udzielonego przez właściwe władze nadzorcze państwa macierzystego. Oddział instytucji kredytowej może rozpocząć działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej najwcześniej po upływie dwóch miesięcy od dnia otrzymania przez Komisję Nadzoru Bankowego od właściwych władz nadzorczych państwa macierzystego następujących informacji:

- > nazwy i adresu oddziału, kierownictwa oddziału
- > czynności, jakie będzie wykonywać
- > wysokości funduszy własnych i współczynnika wypłacalności

Instytucja kredytowa może rozpocząć działalność transgraniczną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po otrzymaniu przez Komisję Nadzoru Bankowego zawiadomienia od właściwych władz nadzorczych państwa macierzystego. W zawiadomieniu tym są określone rodzaje czynności, jakie instytucja zamierza wykonywać.

Uzupełnieniem funkcjonowania zasady jednolitej licencji bankowej jest **zasada nadzoru kraju macierzystego**. Polega ona na tym, że działalność instytucji kredytowej na terytorium innego państwa członkowskiego podlega nadzorowi tego państwa, które wydało zezwolenie na prowadzenie działalności przez daną instytucję kredytową. Konsekwencją wprowadzenia zasady nadzoru kraju macierzystego jest obowiązywanie od 1 maja 2004 r. przepisów rozdziału 11a ustawy Prawo bankowe. Rozdział ten reguluje zasady nadzorowania instytucji kredytowych prowadzących działalność w Polsce oraz banków krajowych prowadzących działalność w państwach członkowskich. Art. 141c określa, że:

- > nadzór nad działalnością instytucji kredytowej prowadzącej działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez oddział lub w ramach działalności transgranicznej sprawują zasadniczo właściwe władze nadzorcze państwa macierzystego, Komisja Nadzoru Bankowego obowiązana jest do sprawowania nadzoru nad oddziałami instytucji kredytowych w zakresie przestrzegania obowiązku utrzymywania płynności płatniczej,

- > nadzór nad działalnością banku krajowego, prowadzącego działalność na terytorium państwa goszczącego poprzez oddział lub w ramach działalności transgranicznej, sprawuje Komisja Nadzoru Bankowego.

Rozdział 11a reguluje też kwestie dotyczących czynności kontrolnych wobec oddziałów instytucji kredytowych.

Zgodnie z art. 141d Prawa bankowego, właściwe władze nadzorcze państwa macierzystego mogą przeprowadzać czynności kontrolne w oddziale instytucji kredytowej we własnym zakresie lub poprzez osoby, które zostały upoważnione przez te władze, po uprzednim zawiadomieniu Komisji Nadzoru Bankowego o terminie i zakresie przeprowadzanej kontroli. Zakres wykonywania czynności kontrolnych przez polskich inspektorów nadzoru bankowego obejmuje sprawdzanie przestrzegania przez oddział instytucji kredytowej obowiązku utrzymywania płynności płatniczej

W celu ułatwienia współpracy pomiędzy KNB a właściwymi władzami nadzorczymi państwa macierzystego lub goszczącego art. 141e przewiduje, że władze te przekazują sobie wzajemnie informacje niezbędne do monitorowania płynności i wypłacalności instytucji kredytowych oraz banków krajowych prowadzących działalność na terytorium innego państwa UE, a także informacje dotyczące:

- > zasad gwarantowania depozytów
- > zasad rachunkowości
- > zarządzania instytucjami kredytowymi i struktury ich własności
- > koncentracji zaangażowań

Po 1 maja 2004 r. nie zmienił się status oddziałów banków zagranicznych, zmieniła się natomiast definicja banku zagranicznego. Oddziały banków zagranicznych to oddziały instytucji bankowych spoza UE oraz państw należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Takie oddziały nadal muszą uzyskać **zezwoleń KNB na rozpoczęcie działalności nie stosuje się w tym przypadku zasady jednolitej licencji bankowej.**

Konsekwencją utrzymania zezwolenia na utworzenie oddziału banku zagranicznego jest wydzielenie przez bank zagraniczny funduszy własnych przeznaczonych na działalność oddziału jest dodatkowo obowiązany działać zgodnie z zatwierdzonym regulaminem oraz

przechowywać w siedzibie oddziału wszelkie dokumenty dotyczące jego działalności.

Nieco inaczej przedstawia się sytuacja przedstawicielstw banków zagranicznych i instytucji kredytowych. W tym zakresie Prawo bankowe traktuje jednakowo przedstawicielstwa banków zagranicznych oraz przedstawicielstwa instytucji kredytowych.

Zgodnie z nowym brzmieniem art. 42 ust. 1, banki zagraniczne i instytucje kredytowe mogą otwierać w Polsce swoje przedstawicielstwa na podstawie zezwolenia Komisji Nadzoru Bankowego wydanego, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych, na wniosek zainteresowanego banku lub instytucji kredytowej. Obowiązek uzyskania zezwolenia został nałożony na przedstawicielstwa instytucji kredytowych, które muszą spełniać takie same warunki jak przedstawicielstwa banków zagranicznych.

Obecnie przedstawicielstwo banku zagranicznego i instytucji kredytowej może prowadzić działalność obejmującą wyłącznie reklamę i promocje banku zagranicznego lub instytucji kredytowej w zakresie ustalonym w zezwoleniu.

4.2 Łączenie i podział banków

Nowelizacja Prawa bankowego wprowadziła nowe przepisy dotyczące łączenia banków.

Zgodnie z nowym brzmieniem art. 124, banki mogą się łączyć tylko z innymi bankami. Nie jest więc dopuszczalne połączenie banku z podmiotem innym niż bank. Połączenie banków może być dokonane wyłącznie poprzez przejęcie, tj. przez przeniesienie całego majątku banku przejmowanego na bank przejmujący za udziały albo akcje, które bank przejmujący wydaje członkom albo akcjonariuszom banku przejmowanego. Dotyczy to zarówno banków spółdzielczych, jak i banków w formie spółki akcyjnej.

Każde połączenie banku z innym bankiem wymaga zezwolenia Komisji Nadzoru Bankowego.

Nowelizacja przesądziła także, że banki nie podlegają podziałowi w rozumieniu przepisów Kodeksu Spółek Handlowych, oraz ustawy Prawo Spółdzielcze. Przyjęcie takiego rozwiązania wynika z faktu, że

ewentualny podział banku odrębne podmioty spowodowałyby problemy związane z tzw. licencją bankową, która nie może podlegać podziałowi.

4.3. Bankowość spółdzielcza

Obowiązująca ustawa o **funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających**, reguluje zagadnienia bankowości spółdzielczej. Ustawa oprócz zmiany modelu organizacyjnego w spółdzielczym sektorze bankowym, zawiera także podstawy prawne do jego finansowej restrukturyzacji przy wykorzystaniu rachunku ekonomicznego.

Ustawa wprowadziła m.in. dwuszczeblową strukturę organizacyjną i nałożyła na banki spółdzielcze, posiadające fundusze własne w wysokości mniejszej niż 5 mln EUR, obowiązek zrzeszenia się. Daje jednak bankom spółdzielczym i regionalnym wybór modelu funkcjonowania, zapewniając respektowanie zasady konkurencji i swobody umów przynależności do banku zrzeszającego i możliwość jego zmiany.

Ustawa określa poziom wymaganego kapitału dla banków spółdzielczych i wysokość funduszy własnych oraz terminy ich osiągnięcia. Zakłada, że minimum kapitałowe na koniec 2001 r. ma wynosić 300 tys. EUR, do końca 2005 r. – 500 tys. EUR, a do końca 2010 r. – 1 mln EUR

W odniesieniu do dat i kwot dochodzenia przez banki spółdzielcze do poziomu funduszy własnych podjęte zostały w trakcie negocjacji inne ustalenia, niż zawarte w ustawie o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających i ustawie Prawo bankowe.

Zgodnie z zapisem Traktatu Akcesyjnego banki spółdzielcze powinny posiadać kapitał własny w wysokości co najmniej 300 tys. EUR do dnia 31 grudnia 2005 r. natomiast w okresie od 1 stycznia 2006 r. do 31 grudnia 2007 r. kapitał własny banków spółdzielczych będzie musiał być w wysokości co najmniej 500 tys. EUR, a z dniem 1 stycznia 2008 r. obligatoryjnie w wysokości 1 mln EUR.

4.4 Bankowy Fundusz Gwarancyjny

Gwarantowanie depozytów bankowych jest istotnym elementem budowy bezpiecznego sektora bankowego. Powołanie Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG) przyczyniło się do dostosowania

polskiego prawa do standardów unijnych. Jego dwie zasadnicze funkcje określono w ustawie o BFG.

Pierwsza funkcja związana jest z realizacją powszechnego i obligatoryjnego systemu gwarantowania depozytów, druga polega na udzielaniu bankom pomocy w sytuacji zagrożenia ich wypłacalności.

Znowelizowana ustawa określiła „**dzień niedostępności środków**” jako dzień zawieszania działalności banku przez Komisję Nadzoru Bankowego (dotychczas był to dzień ogłoszenia przez sąd upadłości banku). Dla klientów upadłego banku ma to duże znaczenie, ponieważ skraca oczekiwanie na wypłat gwarantowanych depozytów.

Zgodnie z Dyrektywą UE wprowadzono do polskiej ustawy przepisy jednoznacznie oddzielają Fundusz od instytucji państwowych. i w przypadku ogłoszenia upadłości banku wypłata gwarantowanych depozytów jest pewna.

Wysokość gwarancji:

- > 100% , kwota depozytów nie przekracza 1 tys. EUR
- > 90% , kwota depozytów nie przekracza 22,50 tys. EUR

4.5. Prawo dewizowe

Ustawa prawo dewizowe, która wprowadziła daleko idące zmiany, znosząc większość dotychczasowych ograniczeń w obrocie dewizowym i dostosowując przepisy polskie do prawa wspólnotowego. Nowa ustawa wprowadziła przede wszystkim precyzyjny podział obrotu dewizowego z zagranicą:

- > **na obrót bieżący** (nie podlegający ograniczeniom dewizowym)
- > **na kapitałowy** (w ramach którego zdefiniowane zostały istniejące nadal ograniczenia).

Generalnie ustawa nie przewiduje żadnych ograniczeń w przepływie kapitału i płatności między Polską a państwami członkowskimi UE. Gwarantuje w pełni swobodny obrót dewizowy również z krajami należącymi do OECD oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Kraje te, w zakresie prawa dewizowego, zostały potraktowane na równi z krajami należącymi do UE. Tym samym ograniczenia w obrocie dewizowym z krajami trzecimi nie są stosowane także w obrocie między Polską a tymi krajami. Ustawa przewiduje, że ograniczenia obrotu dewizowego z krajami trzecimi mogą znoszone poprzez indywidualne i ogólne zezwolenia dewizowe.

Pierwsze(indywidualne) są udzielane, jak pod rządami poprzednich ustaw, przez Prezesa NBP, natomiast drugie(ogólne) w drodze rozporządzenia Ministra Finansów i dotyczą w szczególności ułatwień w obrocie dewizowym z krajami, z którymi Polskę wiążą umowy o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji, a które nie należą do UE, EOG czy też OECD. Jeżeli istnieją ograniczenia to mają one charakter ogólny i dotyczą obrotu z krajami UE,EOG.

Zezwolenia dewizowego wymaga wywóz i wysłanie za granicę środków płatniczych oraz złota dewizowego o łącznej wartości przekraczającej równowartość 10.000 EUR.

Sprowadza się do obowiązku dokonywania za pośrednictwem upoważnionych do tego banków – przekazów pieniężnych za granicę oraz rozliczeń w kraju z nierezydentami, opiewających na kwoty powyżej równowartości 10.000 EUR.

4.6 Dostosowanie polskiego systemu płatniczego do wymogów UE

System płatniczy, zgodnie z ogólnie przyjętą definicją Banku Rozrachunków Międzynarodowych(BIS), to grupa instrumentów, zestaw procedur bankowych oraz systemów międzybankowego transferu funduszy, które są wykorzystywane do zapewnienia obiegu pieniądza na danym obszarze geograficznym, zazwyczaj jednego kraju.

System płatniczy składa się z:

- > **instrumentów płatniczych** umożliwiających dokonywanie transakcji (instrumentami takimi są banknoty i monety oraz bezgotówkowe formy rozliczeń pieniężnych, np. polecenia przelewu, karty płatnicze, czeki rozrachunkowe, polecenia zapłaty),
- > systemów płatności, które umożliwiają rozliczanie transakcji dokonanych za pomocą ww. instrumentów płatniczych.

Głównymi systemami płatności w Polsce są:

- > system SORBNET prowadzony przez Narodowy Bank Polski,
- > system ELIXIR prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.(KIR)
- > Krajowy System Rozliczeń (KSR) prowadzony przez PolCard SA.

Podjęto działania związane z rozwojem SORBNET celem połączenia z systemem rozliczeniowym Unii Europejskiej **TARGET** .

Do systemu SORBNET obligatoryjnie przekazywane są zlecenia klientów banków komercyjnych o wartości powyżej 1 mln PLN, ponadto składane są zlecenia płatnicze wynikające z rozliczeń transakcji na rynku kapitałowym (NBP stał się bankiem rozliczeniowym dla KDPW)

Na bazie systemu SORBNET uruchomiono w marcu 2005r System **SORBNET-EURO**, który służy do dokonywania szybkich, bezpiecznych i tańszych niż dotychczas rozliczeń krajowych i transgranicznych płatności w euro. Po uruchomieniu system SORBNET-EURO został pomyślnie połączony z europejskim systemem rozliczeń TARGET. Jest on kopią systemu SORBNET dla płatności w złotych z tym, że w systemie SORBNET-EURO będą prowadzone rachunki w euro.

Jednym z ważniejszych dotychczasowych działań NBP było wybranie banku centralnego ze strefy euro jako korespondenta – pośrednika w połączeniu systemu SORBNET-EURO z systemem TARGET. Po rozpatrzeniu ofert z pięciu banków centralnych, najwyższą ocenę otrzymał Bank Włoch. Zarząd NBP podjął decyzję o wybraniu Banku Włoch jako banku korespondenta - pośrednika pomiędzy systemem SORBNET-EURO a systemem TARGET. Podmiotami uprawnionymi do posiadania rachunku w tym systemie i składania do niego zleceń płatniczych, mogą być:

- 1) NBP,
- 2) banki krajowe, instytucje kredytowe, oddziały instytucji kredytowych oraz oddziały banków zagranicznych posiadające rachunek bankowy w euro w Centrali NBP,
- 3) instytucja świadcząca usługi rozliczeniowe lub rozrachunkowe, m.in. pośrednik rozliczeniowy, nadzorowana przez właściwe władze i posiadająca rachunek bankowy w euro w Centrali NBP (obecnie instytucjami tymi są KIR S.A. i KDPW S.A.).

5. Czy stracimy na pojawieniu się euro?

W czasie różnych dyskusji padają pytania, czy na wprowadzeniu euro nie stracimy jako konsumenci lub producenci.

Generalnie nie powinniśmy stracić, ponieważ:

1. prowadzenie przez bank jednego rachunku walutowego w euro w miejsce wielu, prowadzonych w poszczególnych walutach narodowych, będzie nas kosztowało mniej

2. pojawienie się euro zaostriło konkurencję między bankami, co powinno skutkować generalnym obniżeniem cen usług bankowych,
3. przedsiębiorcy handlujący z krajami ze strefy euro, będą mogli łatwiej porównywać ceny ofert eksportowych i importowych
4. niższe będą tzw. koszty transakcyjne wymiany, tj. koszty związane m.in. z ryzykiem kursowym – wyeliminował to konieczność ponoszenia kosztów na zabezpieczanie się przed tym ryzykiem.